

A REMÉDIUM ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS SZAKISKOLA

Rehabilitációs, habilitációs program
2009

.....
Király Ida igazgató

Sajátos nevelési igényű tanulók ellátása

Az 1993. évi LXXIX-es törvény 30.§. (1), (2) alapján intézményünk ellátja a sajátos nevelési igényű tanulók különleges gondozását, rehabilitációját, attól kezdődően, hogy a területileg illetékes szakértői bizottság a gyerek igényjogosultságát megállapította. Az SNI tanulók köréből az alapító okiratban felsoroltakat látjuk el (, pszichés fejlődés zavarai miatt a nevelési, tanulási folyamatban tartós és súlyosan akadályozott: dyslexia, dysgráfia, dyscalculia, tanulási képességek kevert zavara, figyelem zavar, magatartási, beilleszkedési, tanulási nehézségek.)

Az ellátás módja integrált nevelés és oktatás

A heti kötelező tanórákon túl tanulóinknak a közoktatási törvény 52.§ (6) alapján kötelező pedagógiai, gyógypedagógiai célú rehabilitációs, rehabilitációs tanórai foglalkozásokat szervezünk. A rehabilitációs órákat gyógypedagógus vezeti. A rehabilitációs órákon cél a komplex gyógypedagógiai fejlesztés, amelynek hatására a mentális fejlődésük is jelentős lehet. Cél továbbá az enyhén értelmi fogyatékos fiatalok szocializációja, fogyatékoságukból eredő hátrányuk csökkentése, a tanítás-tanulás folyamatában megmutatkozó fejletlen vagy sérült funkciók korrigálása, kompenzálása. A fejlesztő munka egyéni fejlesztési terv alapján történik, amelynek lényeges eleme a folyamatos, illetve szakaszos diagnosztizálás.

Távolabbi cél a tanulók eredményes társadalmi integrációja. A különböző műveltségi területek, tantárgyak kiemelt rehabilitációs, rehabilitációs valamint fejlesztési területeit a 2/2005(III.1) OM rendelet irányelvei figyelembe vételével határozzuk meg.

Alapelv a részképesség zavar tüneteit mutató gyermek sajátos nevelési igényeinek kielégítése. A tanulók fejlesztése egyéni terápiás terv alapján történik, egyéni és/vagy kiscsoportos formában. A tanulók iskolai fejlesztésének pedagógiai szakaszai nem térnek el a NAT-ban rögzítettektől. Az egyes műveltségi területekhez rendelt tartalmak a fejlesztő képességek fejlődési útja, módja, ki-alakulásának időtartama mindenkor a tanulók egyéni, haladási, fejlődési tempójának függvénye.

A rehabilitációs foglalkozásokon a gyógypedagógiai tanára funkcionális képesség fejlesztő programok külön alkalmazásával, a fejlesztések során tanultak elmélyítésével szolgálja a tanulók iskolai előmenetelét. A gyógypedagógiai nevelés egészét átható rehabilitációs, rehabilitációs nevelés célja az értelmi fogyatékos fiatalok szocializációja, eredményes társadalmi integrációja. A fogyatékoságból eredő hátrányok csökkentését segítő programok az iskola helyi tantervének részeként működnek. Megjelenhetnek tréning formájában, tantárgyi témaként, egy-egy terület önálló fejlesztési programjaként, beépülhetnek a tanítási órán kívüli programokba.

A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység lényeges eleme a folyamatos vagy szakaszos pedagógiai diagnosztizálás. Szolgálja a korrigáló, kompenzáló tartalmak, eljárások, terápiás eszközök tervezését, megelőzheti a további - másodlagos - tünetek megjelenését. A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenység során a fejlesztő programok készítésekor és elemzésekor elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy a gyógypedagógiai nevelés, a terápiás eljárás és eszközrendszer miként tud vagy tudott hozzájárulni a pszichikai, a fiziológiai funkciók zavarának korrigálásához, kompenzálásához, a funkcionális képességek csökkenéséből, a funkciók fejletlenségéből eredő zavarok kezeléséhez, a szociális szféra akadályozottságából származó hátrányok csökkentéséhez.

Az iskolába érkező tanulót egy team (pl.: logopédus, gyógypedagógus, leendő osztályfőnök) mérje fel a követelményekre való tekintettel. A gyógypedagógus, a terapeuta - esetenként más szakember véleményének figyelembevételével - készíti el a fejlesztő programot, amely a

tanuló különleges gondozási igényére épül és egyedi tulajdonságainak fokozatos kibontakozását szolgálja.

A fejlesztés a tanítás-tanulás folyamatában megmutatkozó fejletlen vagy sérült funkciók korrigálására, kompenzálására, az eszköztudás fejlesztésére, a felzárkóztatásra, a tanulási technikák elsajátítására, a szociális képességek fejlesztésére, az önálló életvezetésre irányul, és a programokon, tréningeken keresztül valósul meg.

Egyéni fejlesztés és a sérült tanuló

Az egy osztályba kerülő gyermekek pszichés funkciói, képességei, ismeretei, egész személyiségük nagyon különbözők. A sajátos nevelési igényű tanulók képességprofilja jelentősebb eltérést mutat ép társaikétól. Ezért nagyon fontos minden tanuló egyéni fejlődési folyamatának megismerése és az ehhez igazodó differenciált nevelés, oktatás, fejlesztés. Minden pedagógusnak fel kell térképeznie az osztály tanulóinak ismereteit, képességeit, érdeklődésüket, motiváltságukat, tanulási stílusukat, szokásaikat, tempójukat. Fel kell tárni társas kapcsolataikat, fizikai és pszichés állapotukat. A tanulók alapos ismeretében határozhatók csak meg azok a differenciált célok, amelyeket egy-egy pedagógiai szakasz végére el kell érni, és amelyekre a további tudás építhető.

Szükséges és lehetséges differenciálni a tartalmak és tevékenységek szintjén is. Differenciálni lehet és kell a feladatok szintjén is. Ez megnyilvánulhat a feladatok mennyiségében, a feladatok minőségében és a kivitelezés módjában egyaránt. A tevékenységek szintje is különböző lehet. Lehet elvontan, verbális szinten megoldani a feladatokat, de ugyanazok a feladatok megoldhatók eszközökkel, a cselekvés szintjén.

Nagymértékben segítik a differenciálást a tanulók képességeihez igazodó módszerek is. Szükséges a hagyományos bemutatás, magyarázat mellett/helyett olyan korszerű módszerek alkalmazása, amelyek biztosítják a tanulók érdeklődésének fenntartását, a tapasztalati tanulást, a tanulók önálló ismeretszerzését, építenek a tanár és a tanulók közös tevékenységére, fejlesztik a tanulók gondolkodását, kommunikációs képességét, önismeretét, szociális képességét.

Ezek a módszerek a *drámajáték, projekt, vita, interjú, előadás, megbeszélés, verseny* stb. Különböző célokat, feladatokat különböző módszerekkel és különböző szervezeti keretek között lehet hatékonyan megvalósítani.

A módszereket és a tanulásszervezési formákat mindenkor a didaktikai feladatoknak és a tanulók sajátosságainak kell alárendelni.

Hatékony tanulás csak korszerű és változatos szervezeti formák alkalmazásával valósulhat meg. A hagyományos frontális osztálymunkát fel kell váltania a célszerű, konkrét pedagógiai szituációhoz és a tanulók sajátosságaihoz igazodó frontális, csoportos és egyéni munkának.

A frontális osztálymunka lényege, hogy a tanulók közvetlenül a tanár irányításával, vezetésével dolgozzák fel az új ismereteket. A tanítás az egész osztályra kiterjed, és a tanulók viszonylag együtt haladnak a tanítóval. Erőssége, hogy a tanulók a megfigyelés, elemzés, általánosítás útját a pedagógus közvetlen logikai vezetésével járják be. Hátránya, hogy a legkevésbé tudja figyelembe venni a tanulók képességbeli eltéréseit, hiszen azonos a cél, a tartalom, a feladat, az ütem és a tempó. Tehát a frontális munka lehetőséget biztosít a tanulásra, de a tanulás feltételeit nem tudja minden tanuló számára azonos szinten biztosítani, megteremteni. A tanítási-tanulási folyamatban fontos eldönteni, hogy mikor és milyen

mértékben szükséges a pedagógus közvetlen irányítása, és mikor lehet/kell ezt felcserélni közvetett irányítással, csoportmunkával.

A közvetlen irányítás és a teljes önállóság között feltétlenül szükség van erre a formára, mert ez biztosítja a kettő közötti átmenetet.

A csoportmunka aktív tanulásra ösztönöz. Véleménynyilvánításra, ítéletalkotásra, következtetésre készíti a tanulókat. A jó képességű tanulók dinamizmusa magával ragadja a gyengébb képességű tanulókat. Elősegíti az empatikus készségek, a szociális kompetenciák és a toleranciakészség fejlődését. A csoportmunka segíti az osztály kedvező struktúrájának kialakulását. A tanítás-tanulás folyamatában arra kell törekedni, hogy a tanulók kellően motiváltak legyenek a tanulásra, és minél többet tevékenykedjenek önállóan. Az egyéni munka előnye, hogy a tanulók saját ütemük szerint dolgozhatnak. A pedagógusnak nagyobb lehetősége van az egyénre szabott, differenciált feladatadásra. Az elsajátítás menetében kialakul a tanuló egyéni tanulási módszere. Az egyéni munka esetén sem nélkülözhetik a tanulók a tanári segítséget. Ez a segítség teljesen egyénre szabott, így biztosítja a tanulók eredményes munkáját, ami növeli a tanulók pozitív beállítódását, a tanulók teljesítőképességét, segíti önértékelésük kialakulását.

A matematika kompetenciaterület tanításához, tanulásához jól kidolgozott eszközrendszer áll a pedagógusok rendelkezésére, amelyek nagymértékben segítik a differenciálást a matematikaórákon.

A demonstrációs eszközök mellett a tanulók számára manipulációs eszköz-rendszer is biztosított, amelyek lehetővé teszik a cselekvés útján történő tapasztalatszerzést. A sajátos nevelési igényű gyermekek számára a fogyatékos típusúhoz és súlyossági fokához igazodó tankönyvcsaládok és munkafüzetek állnak rendelkezésre.

A differenciálás legkülönbözőbb változatait biztosítja a korszerű taneszközök bővülő választéka.

Az írásvetítők, diavetítők, fénymásolók, számítógépek, projektorok lehetővé teszik saját tervezésű, differenciált feladatlapok, gyakorlóanyagok, szemléltető anyagok, programok készítését és alkalmazását.

Az SNI- ajánlásokban részletes útmutatás van a különböző fogyatékosági területen alkalmazandó segédeszközökről és taneszközökről, valamint azok adaptív alkalmazásáról.

Alkalmazkodni lehet a gyermekek tanulási stílusához. Figyelembe kell venni, hogy a tanulás során vizuális, auditív vagy motoros területre támaszkodnak a gyerekek, vagy esetleg ezek kombinációja segíti tanulásukat. Differenciálni lehet segítségnyújtással is. Segíthetjük a tanulást eszközök biztosításával, az eszközök használatának segítségével, a feladat megismétlésével, a feladatok algoritmizálásával, mintaadással, analógia alkalmazásával és célirányos kérdésekkel. Végül differenciálni kell az értékeléskor, amikor a tanulók teljesítményét értékeljük. Az értékelés viszonyítás a követelményekhez, a tanuló korábbi teljesítményéhez, a társaihoz.

Integráció esetén, a sajátos nevelési igényű tanuló értékelésekor főleg a differenciált követelményekhez és a tanuló korábbi teljesítményéhez viszonyítunk, és kevésbé vesszük figyelembe a befogadó osztály tanulójának teljesítményét.

A habilitációs és rehabilitációs tevékenység

A sajátos nevelési igényű tanulók figyelve, emlékezete, fejlesztése

A sajátos nevelési igényű tanulók egy részénél a figyelem terjedelme szűk, nem tartós, fáradékony, csapongó, szétszórt, hullámzó. Gyakran hiányzik a figyelem megosztására való képesség. Emlékezetük terjedelme a fogyatékoság súlyosságával – főleg az értelmi- és tanulásban akadályozott tanulóknál – romló tendenciát mutat. A bevézés és felidézés lassabb, ezt a figyelem ráirányulásának és az emléknem képződésének zavara okozza.

A figyelem és az emlékezet zavarainak javítására, korrigálására számtalan eljárás áll a pedagógusok rendelkezésére. Ugyanakkor ezekhez a problémákhoz tanítási órákon is alkalmazkodni kell. A legfontosabb, hogy a feladatok megfeleljenek a tanulók fejlettségi szintjének. A tanúláshoz optimális feltételeket kell teremteni, a zavaró hatásokat ki kell küszöbölni. A kellő motiváltság, az érdeklődés fenntartása, a változatos tevékenységformák, beszélgetés, együttműködés a tanárral és a társakkal mind hozzájárulhat a tanulók figyelmének fenntartásához. A túlterhelés kiküszöbölése érdekében célszerű pihentető játékos, a tanulók számára érdekes tevékenységek beiktatása. A nehezen tanuló gyermekeknél az emlékezet zavarai miatt a bevézés gyakorisága, az időráfordítás, illetve a felidézés minősége nagyon különböző. A bevézés elősegíthető gyakorlással, a gyakorlás változatosságával, az új és a régi ismeret összekapcsolásával, a megtanult ismeretek időnkénti pihentetésével, érlelésével és újbóli felelevenítésével. A felidézést segíti az emlékezés elindításának segítése, a bevézés körülményeinek felidézése. A felidézés függ még a bevézés időpontjától eltelt időtartamtól. Az elsődleges bevézést, gyakorlást, elmélyítést ne túl távol kövesse a felidézés!

A sajátos nevelési igényű tanulók gondolkodása, fejlesztése

Az idegi folyamatok patológus inerciája, illetve a feltételes kapcsolatok merevsége a gondolkodás rugalmatlanságát, a tevékenységek perszeverációját vonja maga után. Ezért a tanulók tapadnak a tanult szemléletes anyaghoz, nem tudnak elszakadni a tanult formáktól, helyzetektől, megoldási módoktól. Nehezen alkalmazzák a tanult ismereteket. Problémát okozhat a tevékenységváltás. Kreativitásukra jellemző, hogy nem tudják végrehajtani, amit elgondoltak. Gyakran tapasztalhatók tevékenységi sztereotípiák.

A nehezen tanuló gyermekek cselekvésben történő gondolkodása jó, verbális gondolkodásuk sok esetben nehézségekbe ütközik. Ennek egyik oka a gondolkodási indíték gyengesége. Spontán játék és manipuláció alkalmával a gondolkodás gyakorlása háttérbe szorul. Ennek következménye, hogy nem gyakorolják a gondolkodási tevékenység menetét. A tárgyak tulajdonságait nem ismerik meg sokoldalúan, nem fedeznek fel összefüggéseket, értelmi fejlődésük lelassul, tanulásuk mechanikussá válik. A tárgyakkal történő manipuláció alkalmával megragadnak a cselekvéses gondolkodás szintjén, nem végzik el az elvonatkoztatást és az általánosítást, mert a konkrét, szemléletes és az absztrakt gondolkodás kapcsolata sérült.

Gyakoriak a gondolkodási tevékenység szerveződésének spontán zavarai: a feladattudat gyengesége, a helyes megoldási mód fel nem ismerése, eltérülés a követett cselekvési szabálytól, tapadás a sikertelen próbálkozashoz.

A fogalmak kialakulása lassabban zajlik, az elvont fogalmak kialakulásánál nagyobb az elmaradás, mint a konkrét fogalmak esetében. A fogalmak meghatározásakor azok elvont, lényegi, logikai jegyei helyett az érzéletes, funkcionális jegyeket emelik ki a tanulók.

A jegyek felsorolása rendszertelen. Nem tesznek különbséget fontos és kevésbé fontos között. A nehezen tanuló gyermekeknek gondolkodás közben nagyobb szükségük van a gondolkodási műveletek verbalizálására, mint az ép gyermekeknek.

Irányított beszélgetéssel magasabb szintű gondolkodási műveletek megoldására is képessé válhatnak. A tanulók gondolkodási aktivitását nagymértékben segítik a pedagógus kérdései. Célszerű az ismeretek reprodukálására irányuló kérdések mellett a hasonlóságok és különbségek, ok-okozati összefüggések megállapítására irányuló kérdések alkalmazása. Hatékonyak a problémafelvető, a kombinálásra, indoklásra felszólító kérdések is. A konkrét és az absztrakt gondolkodás kapcsolatát már a tárgyi tevékenység szintjén biztosítani kell. A matematikaórákon a hatékony gondolkodásfejlesztés érdekében a tárgyi cselekvésnek, a szóbeli megfogalmazásnak és az írásbeli megjelenítésnek mindig együtt, szoros kölcsönhatásban kell megjelennie. A problémamegoldó gondolkodás fejlődése a problémamegoldás fázisaira jellemző tevékenységek megtanításával, begyakorlásával, a hibák folyamatos korrigálásával segíthető.

A problémamegoldás során a tanulók munkájának folyamatos figyelemmel kísérése, segítése nem válhat a tanulók önálló tevékenységének akadályává. A segítség lehetőségei: az eszközhasználat technikájának segítése, gyors kapkodó munka esetén a tevékenység tempójának lassítása, megakadáskor a tanuló buzdítása, az addig végzett munka megdicsérese, a feladattól való eltérülés esetén az instrukció megismétlése, hibás tevékenységnél a hiba közlése, a szükséges gondolkodási műveletek, tevékenységek aktivizálása, a hiba önálló korrigálása megfelelő eszközök biztosításával.

Bár intézményünkben az oktatás csak a felső tagozaton kezdődik, a rehabilitációs, habilitációs programunkban mégis kitérünk az alsó tagozaton folyó gyógypedagógiai munkára, mivel a fejlesztés szorosan egymásra kell, hogy épüljön.

Alsó tagozat

Gondolkodási képességek fejlesztése

- a pontos érzékelés kialakítása, tárgyak, személyek, jelenségek felismerése, megnevezése, felsorolása;
- összehasonlítás: személyek, tárgyak, tárgyképek tulajdonság szerinti összehasonlítása (szín, alak, forma, nagyság, mozgás, mennyiség). A feltárt lényeges tulajdonság alapján azonos és megkülönböztető jegyek több szempontú összehasonlítása. - differenciálás: tárgyak, személyek, jelenségek, mennyiségek csoportosítása a jellemző jegyek említésével, megkülönböztetés a minőség és mennyiség alapján, rendezés pl. nagyság, szín színárnyalat, mozgás szerint. A gondolkodási funkciók fejlesztése nem nélkülözheti az emlékezet, a figyelem, a koncentráció folyamatos fejlesztését. - Az emlékezet: személyek, tárgyak, szimbólumok megjegyzése, felsorolása, egymásutánisága, szekvenciák megjegyzése, cselekedetekre, visszaemlékezés cselekvésre, történésre, tárgyakhoz, személyekhez kapcsolódó tevékenység felidézése. - Figyelem: egyszerű, majd bonyolultabb utasítások végrehajtása, meghatározott cselekvés elvégzése, gyors reagálás az utasításokra, többféle mozgás, vagy cselekvés végrehajtása egymásután, összpontosítás a feladatra, céltudatos feladatvégzés.

Motoros képességek fejlesztése

A motoros képességek fejlesztésének célja és feladata a testvázlat kiépítése, a különböző testhelyzetek tudatos érzékelése, változtatása, a testrészek mozgatása különböző testhelyzetekben, a saját testhez viszonyított irány- és térbeli helyzet felismerése. Finommozgás fejlesztése, vizuomotoros koordináció kialakítása; nagymozgások lendületes

végzése, egyensúlygyakorlatok ügyességi gyakorlatok. Mozgások megkülönböztetése - tempó, erősség, ritmus szerint.

Tér- és időbeli tájékozódási képesség alakítása

Térbeli helyzet felismerése megnevezése - fent-lent, elől- hátul-középen. Térbeli helyzetek megfogalmazása - relációs szókincs fejlesztése. Időbeli tájékozódás: történésekre, cselekvésekre visszaemlékezés

- időpont (mikor?);

- időköz (megtől-meddig?),

az idő ritmusa, a természet ritmusa, ritmikusan ismétlődő állapotok megfigyelése.

Kommunikációs képességek fejlesztése

A beszédindíték, beszédkedv fokozása, (a koncentráció, a figyelem fejlesztésével) a beszédkésztetés, ösztönzés, beszédminták, helyes beszédlejtés, tagolás (rigmusok, mondókák, gyermekversek) szünettartás, beszédhangok, toldalékok pontos, tiszta ejtése, fonématis hallás fejlesztése a beszédhelyzethez alkalmazkodó hangerő, hanglejtés, beszéd tempó, ritmus. A szókincs gyarapítása, aktivizálása, helyes ejtés, az olvasott, a tanult témához kapcsolódó szógyűjtés, kifejezések beépítése a beszélt nyelvbe. Az olvasás - írás tanulásában mutatkozó fejlődési lemaradások, nehézségek leküzdésének feladatai: az olvasás irányának gyakorlása, sortartás, sorváltás, magánhangzók differenciálása (időtartam, ajakállás, artikulációs mozgás szerint) mássalhangzók megkülönböztetése (zöngés, zöngétlen), betű-felismerési gyakorlatok, hanganalízis, összeolvasási gyakorlatok. Írásmozgás fejlesztése: a ceruzamozgás, görcsös, szaggatott lassú írásmozgás korrekciója, írásmozgások sorrendje, mozdulatok gyakorlása, a hangok, betűk közötti asszociációs kapcsolat megerősítése.

Szociális képességek fejlesztése

Pontos diagnózis kialakítása a viselkedés elemzése nyomán. Megfelelő kötődések, viszonyulások kialakítása, szabályok felismerése, értelmezése, betartása, a társas viselkedés formáinak ismerete, gyakorlása, önfegyelem kialakítása. A kulturális hátrányokból eredő viselkedési formák megváltoztatása.

Felső tagozat (Alapozó szakasz)

Ebben a fejlesztési egységben a már felsorolt korrekciós területek és feladatok ismétlődnek, de mélyebb tartalommal és magasabb követelmén

A rehabilitáció, a rehabilitáció kiemelt területe és feladata:

Gondolkodási képességek fejlesztése

- az újonnan szerzett és a már meglévő ismeretek között kapcsolat kialakítása,
- a lényeges - megegyező és eltérő jegyek - kiemelése, összehasonlítások, eltérések, különbségek megfogalmazása, differenciálása,
- a verbális szint megerősítése gyakorlása feladatokon, műveleteken, fel-adat- és műveletrendszerben (az általános, a különös, a fölé- mellé-rendeltség, egyidejűség, a szempontváltás, a megfelelő gyűjtőfogalomba való besorolás)

Tanulási képességek

Feladat:

- a szándékos tanulás, az önálló, a meghatározott célra irányuló tanulás kialakítása,
- önálló tanulási módszerek, technikák gyakorlása,
- az önellenőrzés formái, a koncentráció növelése a tanulás idején - zavaró ingerek kiszűrése,
- a kudarc, a nehézség leküzdése, újrakezdés, próbálgatás, ismétlés.

Kommunikációs képességek

Feladat:

- az összefüggő beszéd megerősítése, javítása sokféle kommunikációs helyzetben,
- nyelvi készségek kialakítása konkrét tanulási folyamatban,
- a nyelvi megnyilatkozások tartalmi - formai alakítása, információk szóban, írásban,
- szövegértelmezés az olvasottak alapján, szövegalkotás szóban, írásban,
- grammatikai gyakorlatok, a helyesírási hibák elemzése, ok feltárása (hiányos szabályismeret, a gyakorlás, az automatizáltság hiánya, beszédhiba következménye), az okokra irányuló fejlesztő feladatrendszer.

Felső tagozat (Fejlesztő szakasz)

A korrektív célú fejlesztés a negyedik fejlesztési egységben (7-8. évfolyam) a megelőző évekre alapozva folytatódik. A fejlesztésnek fokozottabban kell szolgálni a harmonikus személyiség alakítását, az önfegyelmet, a tudatos magatartást, a céltudatos feladat- és munkavégzést. A társadalmi beilleszkedés érdekében a társas kapcsolatok fejlesztése, a konfliktuskezelő feloldó magatartás erősítése, felkészítés a családi szerepekre, az ön-álló életvezetésre. A szabályok, normák elfogadása is hozzátartozik a korrektív célú fejlesztéshez. A kognitív képességek fejlesztésében a verbális szint megerősítése kerül elő-térbe, a műveletek, feladatmegoldások menetének értelmezése, a szabályok alkalmazása analóg feladatokra, ok-okozati összefüggések keresése, a rendszerezési, a történelmi időbe való tájékozódó képesség megerősítése.

Ezeket túl törekvés a kulturális, szociális hátrányok felszámolására, a kortárs csoportba történő visszavezetésre, beilleszkedésre.

Intézményünk a hátrányos helyzetű gyermekek ellátására, nevelésére-oktatására szakosodott.

A nagy számban vannak jelen SNI-s gyerekek, akik között kisebb számban előfordul tanulási akadályozottság, illetve beilleszkedési-, tanulási-, és magatartászavar. E zavarok nem csak részterületeket érintő problémák, hanem az egész személyiség, az intellektus defektusát is jelenthetik. A tanulási nehézség megszüntethető, enyhíthető, míg a tanulási akadályozottság nem megszüntethető állapot. A tanulási akadályozottság esetén törekszünk a meglévő funkciók erősítésére, és a hiányok kompenzálására.

A habilitációs, rehabilitációs tevékenység közös céljai és feladatai

.A testi, érzékszervi, értelmi, beszéd- és egyéb fogyatékból, az autizmusból fakadó hiányzó vagy sérült funkciók helyreállítása, újak kialakítása.

. A meglévő ép funkciók bevonása a hiányok pótlása érdekében.

. A különféle funkciók egyensúlyának kialakítása.

. A szükséges speciális eszközök elfogadtatása és használatuk megtanítása.

. Az egyéni sikereket segítő, a társadalmi együttélés szempontjából kívánatos egyéni tulajdonságok, funkciók fejlesztése.

A rehabilitációs, rehabilitációs tevékenységet meghatározó tényezők

- . - A fogyatékoság típusa, súlyossága.
- . - A fogyatékoság kialakulásának ideje.
- . - A sajátos nevelési igényű tanuló
- életkora, pszichés és egészségi állapota, rehabilitációs műtétei,
- képességei, kialakult készségei,
- kognitív funkciói, meglévő ismeretei.

A társadalmi integráció kívánalmai: lehetséges egyéni életút, továbbtanulás, pályaválasztás, életvitel. A fejlesztő órák valamint rehabilitációs és rehabilitációs órák alapelvei:

- . egyéni szükségletek figyelembevétele,
- . rendszeresen, azonos időben történjen,
- . játékoság elve érvényesüljön,
- . kerüljük az iskolai helyzeteket, a nyugalom és a tanuló biztonság érzete jellemezze az órákat,
- . legyen bevezető és lezáró szakasz a foglalkozásokon,
- . az órákra bevihető fejlesztő feladatokat rendszeresen egyeztesse az osztályban tanító valamint a fejlesztést végző gyógypedagógus,
- . szülők bevonása,
- . a tervezésnél vegyük figyelembe a gyermek életkorát, érdeklődését, a probléma jellegét, súlyosságát, a fejlődési folyamatot

Képességfejlesztés 3 fő elve érvényesüljön:

1. Komplexitás elve:

- . ráhatás mindig több funkcióra épül
- . a normálfejlődés fázisainak sorrendiségének figyelembevételével

2. Aktív tevékenység biztosításának elve:

- . aktivizálás
- . a gyermek nemcsak reagál az ingerekre, keresi is azokat

3. Hármasszociáció elve

- . a három fő érzékelési, észlelési csatorna együttes működtetése
- . „látom, hallom, csinálom”

A tanulási akadályozottság és a tanulási zavar jellemzői hasonlóságot mutatnak, és egyúttal megjelölik a fejlesztés területeit.

- meghosszabbodott érzékelési idő
- érzékelési rigiditás
- figyelemzavar /figyelemkoncentráció, figyelemirányulás zavara/
- emlékezet terjedelme,
- emléknym képződésnek zavara (lelassult tanulási idő)
- reprodukciós idő megnövekedése

- gondolkodási indítékok gyengesége
- fogalmi gondolkodás nehézsége, elmaradása az átlagtól
- elemi szintézis zavara,- analízis (rész-egész kapcsolata)
- integráció zavara (részre bontás képessége, az egész összerakása nélkül)
- feladattudat gyengesége (a feladatok nem különülnek el, nem zár-ja le)
- beszédhiba
- kommunikáció nehezített
- mozgásos fejlődés megkésettisége- téri, időbeli orientáció
- motoros lassulás (nagymozgások, finommotorika)
- szociális alkalmazkodási zavarok

A mindennapi munkánk során, a tanítási és tanításon kívüli tevékenységek alkalmával– a fent említett nehézségek miatt – leggyakrabban:

- olvasási zavarral (fonéma észlelés, bevéssési nehézsége, feldolgozás hosszúsága),
- írásmozgás koordinációjának
- elemi számolási készségnek
- relációszókincs, következtetések, összefüggések

megértésének elégtelen voltával találkozunk, mely gyakran párosul szociális és emocionális éretlenséggel.

A fejlesztésnek tehát együttesen kell az ok-okozati problémákra hatni. A különböző műveltségi területek, más és más fejlesztési feladatokat helyeznek előtérbe. A nemzetközi kutatások az elmúlt években az informatikai eszközök hatékony gyógypedagógiai alkalmazásáról számolnak be.

Magyarországi tapasztalatok szerint a számítógép rendkívüli mértékben segítette:

- fejleszti a térbeli tájékozódást, a sík-tér transzformációt, a formafelismerést,
- fejlesztette a vizuális és finommotorikus képességeket,
- növelte a figyelem tartósságát,
- fejlesztette a gyermekek együttműködését és kommunikációs készségét,
- meggyorsította az olvasás tempóját,
- segítette a szómeztalálást, a szógyűjtést, helyrelációs névutók használatát,
- kizárta az iránytévesztéseket, a betűtévesztéseket és - cseréket.

A számítógép a logopédiai terápiában is eredményesen használható: a beszédhibás gyermekeknek jó gyakorlási lehetőséget ad: megjeleníthetők vele a javítandó hangzót tartalmazó tárgyak képei, ismert mondókák vagy versek. A beszéd és a mozgás koordinálása a képernyőn jól nyomon követhető.

A billentyűzet és az eger használata fejleszti a szem-kéz koordinációt, csökkenti a téri orientáció, a lateralitás zavarait. Játékos tevékenységeink során elsősorban a következő

- vizuális és auditív felfogó képesség,
- problémafelismerő és - megoldó képesség,
- beszéd és kommunikáció,
- figyelem, alkotó képzelet, kreativitás,
- térbeli tájékozódás, koordinációs képesség, testszintónia,
- manipulációs képesség,
- szellemi aktivitás,
- önbizalom, önértékelés,
- emlékezet és gondolkodás (algoritmikus, logikus, problémamegoldó)...

A jobbra-balra irány, az alá-fölé, előtte-mögötte fogalmak helyes használatának gyakoroltatására számos játék létezik. –

A minimális eszközkészlet, amit a Köznevelési törvény 121.§(1.) bekezdés 28. pontja és a 11/1994. (VI. 24) MKM rendelet szabályoz, illetve az Interneten, a szakirodalomban megjelenő kiadványok, segédanyagok, és a fejlesztést segítő taneszközök.

Rehabilitációs, habilitációs feladatok műveltségi területek szerint

A magyar nyelv és irodalom műveltségi területnek meghatározó szerepe van az önálló tanulás kialakításában, az önműveléshez szükséges képességek fejlesztésében.

A Magyar nyelv és irodalom műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- a) Az olvasás elsajátításához szükséges hármasszociáció megerősítése:
  - vizuális észlelés - jelfelismerés,
  - akusztikus észlelés - hangok differenciálása,
  - a beszédmotoros észlelés fejlesztése.
- b) A téri tájékozódás fejlesztése.
- c) Grafomotoros készségek fejlesztése.
- d) Az olvasott szavak és a köztük lévő grammatikai viszonyok felismertetése.
- e) Szavak olvasásának begyakorlása - szóemlékezet, vizuális, akusztikus memória fejlesztés.
- f) Szövegösszefüggések megláttatása.
- g) A helyesírási szokások megerősítése.

A Matematika műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- a) A tanulás eszközeinek célszerű használata.
- b) Kíváncsiság ébrentartása, az önbizalom folyamatos megerősítése.
- c) Ismeretek mozgósítása bemutatott analóg helyzetekben, alkalmazás a próbálgatások szintjén.
- d) Cselekvésben jelentkező problémák segítséggel, majd segítség nélkül való felismerése, megbeszélése, megoldása próbálkozással. Az eredmény el-lenőrzése.
- e) Tárgyak, személyek, alakzatok, jelenségek, mennyiségek összehasonlítása, becslése.
- f) A matematika tanulásához szükséges fogalmak fokozatos megismerése.
- g) A közös cselekvéshez, munkához szükséges tulajdonságok, képességek felépítése, szokások kialakítása.
- h) A tantárgy iránti tanulási kedv folyamatos szinten tartása. Az önfejlesztés igényének támogatása, értékelése. Az önismeret, az önszabályozás képességének fejlesztése.
- i) Mindennapos probléma megoldásának elképzelése, sejtés megfogalmazása. A képzelte és a tényleges megoldás összevetése.

A Történelem műveltségi terület kiemelt habilitációs/rehabilitációs feladatai

- a) Az időészlelés fejlesztése, az emberöltő, az évtizedek, évszázadok, évezredek megértése.
- b) Az idő múlása és a korok emberének, társadalmának, környezetének vál-tozása, összefüggések felfedeztetése.
- c) Emberi magatartásformák és élethelyzetek megfigyelésének, az információgyűjtés technikájának fejlesztése.
- d) A tér és idő kapcsolatainak bemutatása, ezek felfedeztetése.

- e) A kommunikációs képességek fejlesztése.
- f) A képzelet, a kreativitás alakítása, fejlesztése.
- g) Tapasztalatok szerzése a valós, a lehetséges és a lehetetlen megítéléséhez, a valóság és a fikció közötti különbség érzékeltetése, szemléletes bemutatása.
- h) A megtartó emlékezet, az akaratlagos figyelem fejlesztése.
- i) Az önálló tanulás képességének fejlesztése.

Az Ember és természet műveltségi terület kiemelt rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

- a) Figyelem, emlékezet fejlesztése, a kíváncsiság, az érdeklődés felkeltése.
- b) Kérdésfeltevés, kérdések megfogalmazásának tanítása.
- c) A kommunikációs képességek és készségek fejlesztése.
- d) A térérzet alakítása, megerősítése, viszonyszavak pontos használata, az idő múlásának érzékelése, felfogása, a változás - időben, térben - észlelése, értelmezése.
- e) A gondolkodási funkciók, műveletek fejlesztése.
- f) Szokások, szokásrendszerek kialakítása.
- g) A tanulási szokások (megfigyelés, vizsgálódás, lejegyzés, feladatmegoldás, értelmezés, irányított ismeretszerzés) kialakítása, megerősítése.

A Földünk és környezetünk műveltségi terület kiemelt rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

- a) A gondolkodási funkciók fejlesztése: megfigyelés, elemzés, összehasonlítás, elvonatkoztatás, probléma-felismerés, ok-okozat összefüggés meglátásának képessége.
- b) A rövid és a hosszú távú figyelem és emlékezet fejlesztése.
- c) A rész-egész viszony a valóságban, a térképi ábrázolásban. A valóság és térkép összefüggéseinek felismerése.
- d) Biztos tájékozódás megteremtése a közvetlen térben. Tájékozódás biztonsága a síkban, a jelek, a szimbólumok világában.
- e) Tájékozódási feladatok, téri viszonyok felismerése, megértése; valamely tárgy, objektum tényleges és viszonylagos helye, helyzete.
- f) Az idő észlelés fejlesztése. Időrend, periódus a természetben, a folyama-tokban.
- g) Kommunikációs képességek - kérdezni tudás, szakkifejezések használata.
- h) Tanulási szokások megerősítése: térképek, információhordozók használata, önálló ismeretszerzés egyszerű szövegből, a tankönyv, a feladatlap, munkalap használata.

A Művészetek műveltségi terület kiemelt rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

- a) Önismeret, önértékelés, társas kapcsolatok, a pozitív alkalmazkodóképesség, kapcsolatteremtő és együttműködési képesség fejlesztése.
- b) Képzelet, kifejezőkészség, kreativitás fejlesztése.
- c) Harmonikus mozgás kialakítása, fejlesztése.
- d) A figyelemkoncentráció, a tartós figyelem és az emlékezet fejlesztése.
- e) Az esztétikai érzékenység készségeinek alapozása, fejlesztése.
- f) A térlátás fejlesztése, pontos képzetek kialakítása a valós térről, időről, az anyag, forma, funkció, szerkezet, szín, fény és mozgás viszonyairól.
- g) A kommunikációs képességek fejlesztése szóban, ábrázolásban, befogadásban.
- h) A finommotorika, a kreativitás, az eszközhasználati készség fejlesztése.
- i) Az ismeretszerzési, a tanulási képességek fejlesztése.
- j) Az érzékszervi tapasztalatszerzés fejlesztése, az érzelmi nevelés, érzék-szervi kultúra gazdagítása.

Az Informatika műveltségi terület kiemelt rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

- a) Érzékszervi megismerések.
- b) Térbeli, időbeli tájékozódó képesség fejlesztése.
- c) Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés műveleteinek gyakorlása.
- d) Szabályfelismerés, tervező, rendszerező, döntési képesség fejlesztése.
- e) Csoportosítások, következtetések.
- f) Algoritmikus és problémamegoldó gondolkodás fejlesztése.
- g) A gyors, pontos, koordinált mozgásos reagáló képesség fejlesztése.
- h) A figyelem, az emlékezet, az akarat, az alkotó képzelet fejlesztése.
- i) Felismerő, rendszerező képesség, szerialitás fejlesztése.
- j) Analízis, szintézis.
- k) Felismerő, rendszerező képesség, szerialitás fejlesztése.

Az Életvitel és gyakorlati ismeretek műveltségi terület rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

- a) A gondolkodási funkciók, műveletek fejlesztése: azonosságok, különbségek, csoportosítások, szabálykeresések, analógiák, felismerése, összefüggések megoldása, ok-okozat felfedezése.
- b) A problémafelismerő, a tervező, alakító, konstruáló képesség fejlesztése, kíváncsiság, motiváltság ébrentartása.
- c) A cselekvőképesség fejlesztése, önellátás, környezetellátás technikáinak elsajátítása, alkalmazása.
- d) Motorikus képességek fejlesztése, szabályozott akaratú mozgások, mozdulatok továbbfejlesztése. A kar-kéz sebességének és ütemének alakítása.
- e) A munkához való helyes viszonyulás, az érzelem, akarat, kitartás céltudatos fejlesztése.
- f) A reális énkép, önismeret kialakítása, távlati lehetőségek felismerése, az önfejlesztő magatartás elfogadtatása.
- g) Szociális képességek fejlesztése.

A Testnevelés és sport műveltségi terület kiemelt rehabilitációs/rehabilitációs feladatai

- a) Erősítse a mozgásigényt, a kezdeményezőkézséget, bátorítson mozgásos feladatokat, gyakorlatok elvégzésére.
- b) Tanítson mozgásos játékokban való együttműködésre, szabálytartásra, a játék örömeire.
- c) Fejlessze a mozgásos alaptechnikák elsajátításának képességét, a kitartást, az állóképességet. Kiemelt feladat az általános kondicionálás, a test hajlékonyságának, a végtagok ügyességének fejlesztése, a gyorsaság, az ugró, a dobó, az egyensúlyozó képesség alakítása, a tanuló biológiai állapotának, terhelhetőségének függvényében.
- d) A saját testen való biztonságos tájékozódás kialakítása (függőleges és víz-szintes zónák), a téri viszonylatok pontos felismerése, viszonysszavak fel-fogása, használata, a téri biztonság erősítése.
- e) A szép testtartás, a harmonikus mozgás fejlesztése.
- f) A tartós figyelem, a fegyelmezett feladat-végrehajtás fejlesztése, a felelős magatartás beláttatása.
- g) Önismereti képesség fejlesztése, önállóság, a versenyszellem erősítése.

Ajánlott - feladatokat, segédleteket, gyakorlatokat tartalmazó - irodalmak, internetes elérések

A tanításban használható, munkánkat segítő szoftverek felsorolás szerűen

Magyar nyelv és irodalom

- Olvasás – oktató, gyakorló szoftver; (MARCONI Oktatástechnikai Kft.)

Matematika

- Manómatek 3. 7–10 éveseknek (Profi - Média Kft.)

Természetismeret

- A varázslatos emberi test (Panem Kiadó, 1998)
- Az emberi test – Anatómiai Atlasz és Enciklopédia (Channel 42 Szoftverfejlesztő Kft.)
- Legféltettebb természeti értékeink (Market Invest Könyvkiadó Kft.)
- Nemzeti Parkjaink című CD (KGI Természetvédelmi Igazgatóság)
- Tarka-barka fizika 2.0 (MindiGis)

Történelem

- A Rákóczi-szabadságharc története (Hódtói Általános Iskola és Gimnázium Regionális Multimédia)

A tanításban használható weblapok felsorolás szerűen

Magyar nyelv és irodalom

- <http://www.aprajafalva.hu/gyerekek.php>. (mesék, képes abc stb.)
- <http://www.egyszervolt.hu>, (szülőknek kicsiknek mese, játék, informá-ció, tarka-barka)
- <http://www.kiskobak.hu>, (aranyos, kisgyerekeknek mindenféle vers, mese, játék, stb.)
- <http://www.mese.lap.hu>, (mesekereső, meséírók)

Játékok (ügyességi, logikai)

- <http://www.kacifant.hu/> (védett tartalmú kereső)
- <http://www.lap.hu>, (kereséshez)
- <http://www.minimaxnet.hu>, (játékok, a Minimax TV lapja)

Angol nyelv

- <http://www.cs.uu.nl/people/markov/kids/draw.html> (angol nyelvű játékszerkesztő)
- <http://www.yourchildlearns.com/heraldry.htm> (angol nyelvű címer-szerkesztő)

Komplex (természetismeret, informatika, földrajz, történelem, matematika, technika)

- [http:// web.axelero.hu/valent2/tobisoft.htm](http://web.axelero.hu/valent2/tobisoft.htm) (oktató szoftverek)
- <http://item.isze.hu/webdata/genlista.html> (tantárgyak szerinti csoportosításban oktatóprogramok leírása)
- <http://sdt.sulinet.hu>
- <http://www.honositomuhely.hu/> (letöltő hely)
- <http://www.sulinet.hu>,

Informatika

- <http://www.baratsagosinternet.hu> (Barátságos Internetről szóló, gyerekeknek készült anyagok, elektronikus tananyagok.)
- <http://www.oki.hu/oldal.php?tipus=cikk&kod=informatika-Korosne-Multimedia> (Multimédiakalauz1-8 osztályok számára,)

Egyéb hasznos oldalak:

- <http://fejlesztok.hu/index.php>
- <http://fejlesztok.hu/index.php>
- <http://interaktivtabla.lap.hu/>
- http://logoportal.hu/szoftverek_letoltheto
- http://mot.hu/pedagogus_tovabbkepzes/ajanlat/csoportos_szenzomotoros_fejlesztés_a_tsmt-modszer_alkalmazásával_3-7_eves_kor_kozott
- <http://www.beszed.hu/konyvajanlo/kategoria/21>
- http://www.edu.u-szeged.hu/difer/d9_tan.html#t_ksz
- http://www.edu.u-szeged.hu/difer/texts/d_ffm_bhh.pdf
- http://www.edu.u-szeged.hu/difer/texts/d_jk_szk.pdf
- <http://www.katica.hu/termekcsoport.php?csoport=Beszédképesség%20fejlesztése>
- <http://www.krasznar-konyv.hu/kinalat.php>
- <http://www.lurkovar.hu/tsmt.php>
- http://www.metodikakonyv.hu/jatek_nagy.html
- <http://www.mikrosuli.hu/oktato.html>
- <http://www.okosbaba.hu/az-erzekelest-fejlesztő-eszközök.html>
- <http://www.oktatoszoftver.hu/>

Könyvajánlás a fejlesztési területekhez

Érzékelés- észlelés- énről való tudás

- Nebuló 1-4. Látom, hallom, csinálom, tudom! (Képességfejlesztő feladatgyűjtemény kisiskolásoknak) /Marketing Műhely KFT. 5000. Szolnok Napsugár út 47./
- Pinczésné dr. Palásthy Ildikó: Tanulási zavarok, fejlesztő gyakorlatok. /Pedellus Tankönyvkiadó Kft. 2004./
- Szauner Jánosné Szigeti Gizella: A tanulási zavar korrekciója a kisiskolásokban I-IV.

Figyelemfejlesztés

- Mit gondolsz? 1. Összefüggés
- Mit gondolsz? 2. Analógia
- Mit gondolsz? 3. Összehasonlítás rendezés elvonás. /Logopédia GMK. Budapest. 1999./ (Figyelem, emlékezet, gondolkodás és beszédfejlesztő játék)
- Pinczésné dr. Palásthy Ildikó: Tanulási zavarok, fejlesztő gyakorlatok. /Pedellus Tankönyvkiadó Kft. 2004./

Emlékezet fejlesztése

- Mit gondolsz? 1. Összefüggés
- Mit gondolsz? 2. Analógia
- Mit gondolsz? 3. Összehasonlítás rendezés elvonás. /Logopédia GMK. Budapest. 1999./ (Figyelem, emlékezet, gondolkodás és beszédfejlesztő játék)
- Pinczésné dr. Palásthy Ildikó: Tanulási zavarok, fejlesztő gyakorlatok. /Pedellus Tankönyvkiadó Kft. 2004./

Gondolkodás fejlesztése

- Tóth Józsefné- Mátrai Józsefné: Gyakorlólapok a síkidomok szerkesztéséhez /ISBN 963 18 8462 7/
- Alpár Baláznéné- Pongrácz Mária- Ruttkayné Bakay Erzsébet: Környezet- és egészségvédelem feladatlapok. /Nemzeti Tankönyvkiadó/
- Besztercei Enikő: Másképp (munkatankönyv diszlexiás gyerekeknek) /Logopédia GMK. Budapest. 2000/

- Dr. Bernáthné nagy Ágnes – Mátrai Józsefné. Gyakorlólapok a mérés tanításához. /Nemzeti Tankönyvkiadó. ISBN 963 18 8799 5/
- Dr. Bernáthné Nagy Ágnes – Mátrai Józsefné. Gyakorlólapok a mérés tanításához. /Nemzeti Tankönyvkiadó ISBN 963 18 8799 5/
- Dr. Bernáthné Nagy Ágnes- Mátrai Józsefné - Tálás Józsefné: Gyakorlólapok a készségszintű számolás fejlesztéséhez. I.-II.-III. /Nemzeti Tankönyvkiadó 1997/
- Dr. Bernáthné Nagy Ágnes- Mátrai Józsefné - Tálás Józsefné: Gyakorlólapok a készségszintű számolás fejlesztéséhez. I.-II.-III. /Nemzeti Tankönyvkiadó 1997/
- Gyakorlólapok a törtek tanításához I. /ISBN 963 18 7855 4/
- Gyakorlólapok a törtek tanításához II. /ISBN 963 18 8923 8/
- Kép- és szöveggyűjtemény I. – II. számolni tanuló gyerekeknek. /Logopédia Kiadó GMK. 1165. Budapest Csinszka u. 3./
- Kép- és szöveggyűjtemény I. – II. számolni tanuló gyerekeknek. /Logopédia Kiadó GMK. 1165. Budapest Csinszka u. 3./
- Mit gondolsz? 1. Összefüggés
- Mit gondolsz? 2. Analógia
- 27
- Mit gondolsz? 3. Összehasonlítás rendezés elvonás. (Figyelem, emlékezet, gondolkodás és beszédfejlesztő játék) /Logopédia GMK. Budapest. 1999/
- Pinczésné dr. Palásthy Ildikó: Tanulási zavarok, fejlesztő gyakorlatok. /Pedellus Tankönyvkiadó Kft. 2004./
- Tálás Józsefné: Gyakorlólapok a kerület- és területszámításhoz. /Nemzeti Tankönyvkiadó. ISBN 963 18 7852 X/
- Tálás Józsefné: Gyakorlólapok a pénzváltás tanításához. /Nemzeti Tankönyvkiadó ISBN 963 18 8470 8/
- Tálás Józsefné: Számolás 1.-2. Tanulási részképességet fejlesztő feladat-gyűjtemény. /Logopédia Kiadó 1165.Budapest. Csinszka u.3./
- Beszédfejlesztés
- Besztercei Enikő: Másképp. Logopédia GMK.(munkatankönyv diszleksziás gyerekeknek. Budapest. 2000
- Dr Gósy Mária: GMP-DIAGNOSZTIKA A beszédészlelés és a beszédmegértés folyamatának vizsgálata
- Mit gondolsz? 1. Összefüggés
- Mit gondolsz? 2. Analógia
- Mit gondolsz? 3. Összehasonlítás rendezés elvonás. (Figyelem, emlékezet, gondolkodás és beszédfejlesztő játék) /Logopédia GMK. Budapest. 1999/
- Nebuló 1-4. Látom, hallom, csinálom, tudom! (Képességfejlesztő feladatgyűjtemény kisiskolásoknak) /Marketing Műhely KFT. 5000. Szolnok Napsugár út 47./
- Pinczésné dr. Palásthy Ildikó: Tanulási zavarok, fejlesztő gyakorlatok. Pedellus Tankönyvkiadó Kft. 2004.
- Szabó Borbála: Mozdulj rá! Mozgással kísért vers-és mondóka-gyűjtemény
- Szauner Jánosné Szigeti Gizella: A tanulási zavar korrekciója a kisiskolásokban I-IV.
- Mozgás
- A gyermekek matematikai gondolkodásának kialakulása 2-7 életévben
- Alkonyi Mária - Rosta Katalin: Számlálni kezdek
- B. Méhes Vera: Számlépcső
- Bessenyei Éva: Matek mese
- Boa - plusz I-II-III.

- Dávid Ilona - Duray Miklósné: Részletes program az adaptációs fejlesztéshez (Beszerezhető az iskolából)
- Deák B. Katalin: Óvodások tankönyve
- Erdei Gáborné: Csiga-biga gyerek ki... (képességfejlesztő gyakorló fel-adatra)
- Erdei Gáborné: Pont, pont, vesszőcske (Játékos gyakorlókönyv írástanuláshoz)
- Fejlesztésének hatékony módszerei (Kiss Tihamér)
- Franz Sedlak, Brigitte Sindelar: „De jó már én is tudom!”
- Füzesi Zsuzsa: Mondókáskönyv
- Gállos Ilona - Dr. Kovácsné Nagy Ibolya: Az én könyvem (Képes érzékszervi és beszédfejlesztő gyakorlatok)
- Huba Judit: Pszichomotoros fejlesztés a gyógypedagógiában
- Íráselemek gyűjteménye - Hódmezővásárhely
- Iskolás leszek
- Kocsis Lászlóné - Rosta Katalin: Ez volnék én? (Testséma fejlesztő fel-adatlap gyűjtemény)
- Korrekciós feladatlapok gyengén látó gyermekek számára
- Környezetismeret 1 - Kerepesi Károlyné
- Meixner Ildikó: Dysgráfiás fejlesztő feladatlapok
- Nagyné dr. Réz Ilona: Téri tájékozódás - fejlesztő program
- Nagyné dr. Réz Ilona: Téri tájékozódás - Mellékletek
- Nebuló 1-4. Látom, hallom, csinálom, tudom! Képességfejlesztő fel-adatgyűjtemény kisiskolásoknak) /Marketing Műhely KFT. 5000. Szolnok Napsugár út 47./
- Pinczésné dr. Palásthy Ildikó: Tanulási zavarok, fejlesztő gyakorlatok. /Pedellus Tankönyvkiadó Kft. 2004./
- Rosta Katalin - Rudas Zsuzsanna - Kisházi Gergely: Hüvelykujjam...
- Rosta Katalin- Rudas Zsuzsanna- Kisházi Gergely: Hüvelykujjam... (A kézügyesség fejlesztésének játékos lehetőségei.) /Logopédia GMK. ISBN 963 85 1864 2/
- Szabó Borbála: Mozdulj rá! Mozgással kísért vers-és mondóka gyűjtemény
- Számolás feladatlapok - Pedagógiai Intézeti kiadvány
- Szauner Jánosné Szigeti Gizella: A tanulási zavar korrekciója a kisiskolás korban I-IV.
- Színezd ki és rajzolj Te is...
- Villányi Györgyné: Játék a matematika?

Segédanyag a habilitációs és rehabilitációs gyógypedagógiai, terápiás tevékenységhez

A motorikum fejlesztése

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Általános mozgás területén:

- › Egyensúlyzavarok
- › Test feletti uralom hi-ánya
- › Fizikai fáradékonyság

- › Motoros nyugtalanság
- › Túlmozgásos állapot
- › Mozgás-sztereotípiák
- › Mozgásszegénység

A test arányainak zavara Izomtónus problémák lateralitási bizonytalanság mozgásos fejlődés megkésettisége téri, időbeli orientáció zavara

Motoros Nagymozgás, járás Testtartás, egyensúly Keresztmozgások Testséma, dominancia Elemi mozgásminták együtt fejlesztve a ruganyossággal és az egyensúllyal. Mozgáskoordináció megalapozása, tökéletesítése, kéz és láb mozgásainak szétválasztása, középvonalbeli fejlesztés finommotorika mindkét kézre oldaliság (domináns kéz, láb, szem választása ill. megerősítése). Ehhez társulnak az agykéreg más részeit fejlesztő és a mód-szert kiegészítő feladatok.

Csúszás, kúszás, mászás, futás, ugrálás, lépcsőn járás, karikába lépés, ugrás, átlépés Állatok mozgásának utánzása Szem-láb koordináció Testrészek megérintése, megnevezése, mozgássor leutánzása Tükörkép körberajzolása Előzőek csukott szemmel, illetve tükör előtt, hiányzó testrészek pótlása rajzon Testrészek és funkciójuk Lábbal végzett mozgások: babzsák, ceruza, tárgyak felvétele lábbal, tapsolás, rajzolás lábbal Delacato-alapozó mozgásfejlesztés nagymozgások, rugalmasság, egyensúly, mozgáskoordináció megalapozása, kifejlesztése és tökéletesítése, keresztgyakorlatok,

Twister, öltöztető baba Tükör, festékek Ugróasztal, alagút Gymnic labdák Rudak, téglák, különböző méretű karikák Kéz-lábnym készlet, geometriai alakzatok (kicsi-nagy készlet) Egyensúlyozó, rugós - és billenő deszkák, rácsok, Kötél, madzag Különböző méretű-felületű- és keménységű labdák Lépegető kavicsok, gólyaláb, Body roll Gördeszka, létrák, egyensúlyozó lécz, papírtégla készlet útbaigazító jelek, bóják Kocsis Lászlóné - Rosta Kata-lin: Ez volnék én? (Testséma fejlesztő feladatlap gyűjtemény)

1 TSMT (Tervezett Szenzomotoros Terápia) 2 MSSST (the Meeting School Street Screening Test) az észlelés, a motorikum és a nyelvi készségek szintjén méri a várható tanulási akadályozottságot

A motorikum fejlesztése

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Beszéd, kifejezés területén:

- Szegényes mimika
- a kifejező mozgások zavarán belül, mint a célirányos mozgás-kivitelezés nehezítettsége, apraxia, az írásrajzoló és a beszédszervi mozgás eltérése
- koordinációs problémák
- Beszédszervek organikus zavara Motoros diszfázia
- Beszédmozgás A beszédszervi izomzat ügyesítése, koordinálása, a renyhe működés serkentése, a hallási figyelem, a fonémahallás és diszkrimináció fejlesztése.

Grafomotoros készségek fejlesztése. Koordináció

- Szem-láb
- Szem-kéz

› Láb-kéz

DIFER3- program logopédiai módszerek

Számítógép NEBULÓ tankönyvcsalád Falvay Károly: Ritmikus mozgás – énekes játékok

Gereben – Vinczéné: Én is tudok beszélni Szabó Borbála: Mozdulj rá! (mozgással kísért vers- és mondóka gyűjtemény)

3 Differenciált fejlődésvizsgáló rendszer <http://www.edu.u-szeged.hu/difer/index2.html>

A motorikum fejlesztése

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Írás, finommozgások területén:

- › Erős vagy gyenge írásnyomaték, be-tűk egyenetlensége,
- › Görcsös vonal-vezetés
- › Sorköztartási nehézség, diagonális vonalvezetés
- › Csúnya íráskép

› Íráselemek reprodukciója (tartalom, méret és /vagy elhelyezés szempontjából) hibás

Szomatikus (testi)- görcsös, vagy tónustalan kézizmok, rövid, nehezen mozgó ujjak, ujjpercek, agyi mozgásvezérlés zavara, a végtagok rendellenességei (tömpe, rövid vagy túl hosszú ujjak, arachnodaktília)stb. Mentális (értelmi) organikus agykárosodás, átmeneti kémiai zavar, kereszt-modalitások (látási, hallási észlelés) zavara, stb. Pszichés (lelki) szorongás, trauma, kisebbségi érzés, túlzott megfelelési vágy, túlzott követelményszint, stb. Szociális (társadalmi) inger-szegény környezet, elhanyagoló nevelés, nem megfelelő minta követése, stb. Megkésett motoros fejlettség Célrányos mozgások retardációja Az ujjak szabad játéka differenciálatlan Ritmus, tempó, dinamika zavara

Finommotorika

› Grafomotoros

› Kéz -és ujjmozgások fejlesztése, az írás-mozgás koordináció kialakítása.

Gyurmázás: gömbölyítés, nyújtás, lapítás, formázás Labirintus játék Kéztorna, ujj-játékok, zongorázás, gépelés, tépés, csipegetés, nyírás, fűzés, puzzle Játék pálcikákkal: forma, sor kirakása, folytatása, változtatása, ragasztása, színezés különböző nyomatékmal Formák, betűk, rajzok átírása, pontok összekötése Delacato-

- alapozó mozgásfejlesztés
- nagymozgások,
- rugalmasság,
- egyensúly,
- mozgáskoordináció meg-alapozása, kifejlesztése és tökéletesítése,
- keresztgyakorlatok,
- finommotorika kialakítása és fejlesztése,

- dominancia megválasztása és megerősítése.

Ayres-terápia MSSST Meixner

Golyóvezető, Fűzőcske, Marokkó, Gyöngykészletek, Ujjbábok, Gyurma Kézerősítő labdák, tüskés labdák, színezők, kifestők Gyöngymozaik (négyzet, kör alapú), Pötyi, Rubandó Apró tárgyak (gombok, színes golyók, magvak) Írás előkészítő készlet Coloredo tábla Rosta

Katalin- Rudas Zsuzsanna- Kisházi Gergely: Hüvelykujjam Pinczésné dr. Palásthy Ildikó:

Tanulási zavarok, fejlesztő gyakorlatok. Szautner Jánosné Szigeti Gizella: A tanulási zavar korrekciója a kisiskolás korban I-IV. Nebuló 1-4. Látom, hal-lom, csinálom, tudom! Adorján Katalin: Szebben akarok írni 1-2.

Az észlelés fejlesztése

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Vizuális érzékelés, észlelés

- az alak zártságát, nyitottságát nem észleli
- formafelismerés hibái
- alak-háttér percepció
- alakszétesés
- alakkonstancia zavara
- színfelismerési problémák
- a lényeges információk szem elől tévesztése, elvész a részletekben
- betűtévesztés (zártság-nyitottság, térirány, azonosság)
- diszlexiás és diszgráfiás tünetek (iránytévesztés, betűcsere, időtartam változtatás, szótagcsere, betűsorrend, betűkihagyás, ékezetek elhagyása)
- csúnya íráskép
- számolási zavarok
- idegrendszeri sérülés szintézis-analízis zavara ingerszegény környezet a morfológiai struktúrák károsodása ingerszegény környezet látászavar laterális zavar
- Vizuális érzékelés, észlelés
- > Vizuális
- Alakfelfogás
- Formaészlelés
- Színfelismerés
- szerialitás
- differenciálás (különbségek)
- alak-háttér differenciálás
- Térészlelés (irányok)
- Testséma (énkép, éntudat, önértékelés, kompetencia)

A pontos, differenciált vizuális észlelés képességének fejlesztése. Vizuális-tapintásos interszenzoros működés fejlesztése:

- a környezet tárgyainak, a témákhoz használt eszközöknek keresése vizuális mintákban,
- vizuálisan felismert tárgyak, eszközök felismerése - a vizuális csatorna kizárásával - tapintás útján.

Frostig-terápia Sindelar cselekedtetés, manipuláció, Alakállandóság (azonos formák különböző méretben, helyzetben) Alak-háttér (mi bújt el?) Különféle formák, tárgyak felismerése tapintás alapján cselekedtetés, manipuláció, Bender A, B tesztek Azonosság, különbözőség észlelése Kösd össze/jelöld az ugyanolyat! Színezd az egyformát egyforma színűre!

Tangram (rész-egész, alakállandóság)

PERTRA-család4 Székely Balázné: Részképességek I. II. Twinspin (alak-háttér, körvonalak, téri irányok, mennyiségek) Okido (helyzetek, irányok, mennyiségek) Horizons (alak-háttér) Szín-forma domino Logiko (szem-kéz koord., alak-háttér, koncentrációs gyakorlatok, rész-egész) Montessori Színdobozok, Körlapok Kifestők, Mini Lük készlet Szín-forma domino, Colorama Mondd és tedd! MINIMAT készlet, színesrúd készlet, korong, Számbirodalom (oktatójáték)

Matematika gyakorló 1-8. osztályosoknak Manómatek 2. 6–9 éveseknek Manómatek 3. 7–10 éveseknek Manómatek 4. osztály Manófalva

4 (A Frostig módszeren alapuló fából készült fejlesztő eszköz. Az öt vizuális területet foglalja magába: szem-kéz koordináció, alak-háttér, alakállandóság, térbeli helyzet, térbeli viszony. A térből síkba való átmenetet könnyíti meg.

Az észlelés fejlesztése

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

meghosszabbodik az érzékelési idő, tempózavarok

érezékelési rigiditás, integráció zavara, idegrend-szeri sérülés, morfológiai struktúrák károsodása

Érzékelési tempó, vizuális és auditív érzékelés

cselekedtetés, manipuláció, lényegkiemelés gyakoroltatása

Montessori eszközök, Nebuló 1-4. Látom, hallom, csinálom, tudom!

Auditív észlelés

- optikai-akusztikus hasonlóságából adódó betűtévesztések

- diktálás utáni írás hibás

- az olvasott szöveg elmondása nehezített

- különírás-egybeírás problémás

- számolási zavarok

idegrendszeri sérülés szintézis-analízis zavara érzékelési rigiditás hallászavar laterális zavar

Auditív

- differenciálás (különbségek)

- alak-háttér differenciálás

- szerialitás

- tér- és időészlelés

Vizuális - auditív interszenzoros működés fejlesztése:

- megszólaltatott hanganyagban az adott hangforrások felismertetése,

- hallott hanganyaghoz hangforrás keresése.

Hallási emlékezet fejlesztése:

- a környezet hangjainak exponálás utáni felismertetése, hangforrás keresése.
Hangzási analízis - szintézis fejlesztése: a környezet hangjainak - emberi hangok, állatok, tárgyak, eszközök hangjai- felismertetése, megkülönböztetése. Ritmusok hallás utáni visszaadása. Hang, szó differenciálások.

Meixnerféle olvasástanítás cselekedtetés, manipuláció, hangzó differenciálás a PREFER szerint GMP

Nebuló 1-4. Látom, hallom, csinálom, tudom! Pinczésné dr. Palásthy Ildikó: Tanulási zavarok, fejlesztő gyakorlatok. Szautner Jánosné Szigeti Gizella: A tanulási zavar korrekciója a kisiskolás korban I-IV. Olvasás – oktató, gyakorló szoftver; Olvasástanulás 1. osztályosoknak ABC -- Professzor Anyanyelvi gyakorló szoftver 3-4. osztályosoknak, mágneslemezen. Sike Valéria: Fülelő CD (A magánhangzók helyesírása) Fülharmónia CD Hangszerek: csörgődob, triangulum, kasztanyetta, ritmusfa, ujjcintányér, maracas stb Anyanyelv alsósoknak Ablak-zsiráf CD Mesevilág

Az észlelés fejlesztése

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Térészlelés, téri tájékozódás

- síkváltási probléma
- térbeli helyzet és térbeli viszony észlelési zavara
- téri irányok és össze-függések felismerési zavara
- tájékozódási nehézség

neurális össze-köttetések száma csökkent a morfológiai struktúrák károsodása

A téri tájékozódás fejlesztése Megfigyelt mozgásminták be-hunyt szemmel történő kivitelezése, testérzékeléssel szerzett formák felismerése, ismétlése.

cselekedtetés, manipuláció, Saját test elhelyezése térben Test mozgatása megadott irányba

Téris viszonyok kifejezése pl tedd a kockát a szék alá! stb Labirintus játék

tükör PERTRA-család (A Frostig módszeren alapuló fából készült fejlesztő eszköz. Az öt vizuális területet foglalja magába:

- szem-kéz koordináció,
- alak-háttér,
- alakállandóság,
- térbeli helyzet,
- térbeli viszony.

A térből síkba való átmenetet könnyíti meg. Lotogym (téris irányok, mozdulatutánzás)

karikatábla Structuro Tangram Mozaik Tükörkép készlet Imagine logo program Nagyné dr.

Réz Ilona: Téris tájékozódás - fejlesztő program Nagyné dr. Réz Ilona: Téris tájékozódás –

Az észlelés fejlesztése

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Taktilis észlelés

- súlyérzékelési hibák
- szerialitási problémák
- integráció zavara
- mintakövetés
- modell utáni építés
- taktilis dysgnózia
- lateralitási bizonytalanság

idegrendszeri sérülés a morfológiai struktúrák károsodása szintézis-analízis zavara neurális össze-köttetések száma csökkent érzékelési rigiditás ingerszegény környezet látászavar

hallászavar lateralitászavar

Észlelés

- > Taktilis
- Kinesztézia
- Tárgyészlelés
- Geometriai észlelés
- Formadifferenciálás
- > Finommotorikus mozgá-sokkal történő észlelési megerősítések:
- formaalakítások,
- minták követése, tapintás-sal
- a környezet jellemző tár-gyainak felismertetése, megnevezése.

Auditív - tapintásos interszenzoros működés fejlesztése:

- a vizuális csatorna kizárá-sával hangról társai tapin-tással való megkeresése,
- tárgyak jellemzés utáni tapintásos megkeresése.

Bender A, B Frostig Sindelar GMP Goodenough próba MSSST cselekedtetés, manipuláció, Montessori Súlylapok, súlyhengerek Ducky (mintakártyák után kirakás) Careta (egyezettetés) Vizuális mintakirakó Geometric-fun (minta, sorozat) puzzle Jáva építő párkereső érzékelő dobozok sorozata ritmushangszerek Mértani formák (érdes, recés felülettel) Érzékelő dominó Varázsdoboz Érzékelő zacskó Homokozó tálca készlet mozgáskoordinációt fejlesztő eszközök

Oktató-fejlesztő szoftverek (Mendölyné Kiss Cecília: Ide hallgass! CD melléklettel

Sike Valéria: Hang Kontroll - Hallásélesztő ké-szülék Öt érzékszerv játék OKOS(KOC)KA:

Fejlesztő kockajáték család Trükkös ujjak

Az észlelés fejlesztése

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Időérezkelés, tájékozódás időben

> Napok, hetek, hó-napok, évszakok keverése,

> Idői relációk felismerésének, kezelésének problémája

a morfológiai struktúrák károsodása szintézis-analízis zavara neurális össze-köttetések száma csökkent ingerszegény környezet

Szeriális-intermodális észlelés Relációs szókincs (korábban, később, tegnap, tegnapelőtt, jövő, múlt stb.)

Eseménysor összeállítása (képek, mondatcsíkok) Hét napjai, eseményei Évszakok, nap-szakok eseményei

Ki ismeri az órát? Memo négy évszak Folyamat puzzle Öt játék egyben Fa naptár Négy

évszak Napirendi tábla

Beszéd- és kommunikációfejlesztés

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Beszédképesség

- > Akadozó beszéd
- > Gyenge artikuláció
- > Szegényes szókincs
- > 1-2 szóból álló mondatok
- > Hiányos mondatok
- > Toldalékok inadekvát használata
- > Beszéddindíttatás hiánya
- > Túl halk, vagy túl hangos beszéd
- > Monotonitás
- > Beszédtempó zavara

Idegrendszeri sérülés neurális össze-köttetések száma csökkent Ingerszegény környezet
Elhanyagoltság Hallászavar Beszédszervek sérülése Ritmus, tempó, dinamika zavara

Beszéd

- akusztikus
- fonetikus
- fonológiai szinten

relációs szókincs kommunikációs képességek kérdezni tudás A beszéd formai és tartalmi oldalának fejlesztése:

- a tiszta artikuláció,
- a kommunikációs biztonságérzet kialakítása.

A kommunikációs gátlások leküzdése, az egyén kommunikációs rendszerének kiépítése, összetevőinek bővítése, a szókincs helyesbítése, gyarapítása, aktivizálása.

DIFER Ritmizálási gyakorlatok Helyesejtés Utánzás:

- állathangok, beszédhangok,

Mondókák, énekek, versek tanulása Képek megnevezése, értelmezése, párkereső, Rokon értelmű szavak gyűjtése Események, mese eljátszása, Szerepcsere Szókincsbővítés adott témakörökben Meselánc Asszociációs játék: erről jut eszembe, Barcohba artikuláció (PREFER) ritmus (INIZAN) szókincs (Peabody) mondatalkotás (eseménykép) relációs szókincs (PREFER) fogalomalkotás (3x4 db. kép: bútor, állat, jármű) beszédértés (GMP)
Dr. Gósy Mária: Gyakori beszédészlelési és beszédmegértési zavarok (CD)

Mondd ki szépen! - képes-hangos beszédjavító gyakorlatok 4-7 éves gyermekeknek (CD)

Gósy Mária - Imre Angéla: Beszédpercepció fejlesztő modulok Mondókák, Ablakzsiráf

Bábok, képek Nebuló 1-4. Látom, hallom, csinálom, tudom! /Képességfejlesztő feladatgyűjtemény kisiskolásoknak/ Falvay Károly: Ritmikus mozgás – énekes játékok Pinczésné dr.

Palásthy Ildikó: Tanulási zavarok, fejlesztő gyakorlatok. Besztercei Enikő: Másképp Gereben

– Vinczésné: Én is tudok beszélni Szabó Borbála: Mozdulj rá! (mozgással kísért vers- és

mondóka gyűjtemény) Gállos Ilona - Dr. Kovácsné Nagy Ibolya: Az én könyvem

Szöveg megértést elősegítő játékok Szólottó

Beszéd- és kommunikációfejlesztés

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Nonverbális kommunikáció Szegényes mimika Visszafogott, hiányos vagy inadekvát gesztusok Hanglejtési monotonia Érzelmek kifejezésének problémája Szorongás Agresszió képi ábrázolása primitív

Idegrendszeri sérülés Ingerszegény környezet Negatív társadalmi hatások Magatartászavarok Elhanyagoltság Szeretethiány

A verbális és non-verbális kommunikáció megismertetése, tudatosítása játékos gyakorlatokon keresztül. A kommunikáció és a saját viselkedés megértéséből fakadó szorongások, gátlások oldása.

- megjelenés (test stilizáció),
- testbeszéd (kinéma rendszer),
- gesztus (kézmozdulatok)
- mimika (arcjáték),
- tekintet (tartás, szórás),
- térköz (elhelyezkedés, egy-máshoz való viszony szabályozása),
- érintés (kézfogás, kézcsók stb.),
- hang (vokalizáció)

Érzelmek kifejezése, eljátszása, leolvasása Általános tájékozottság Mondat-kiegészítés Önismereti játékok Gesztusterápia Az emberi kapcsolatok egymásra ható jellegének megtapasztalása. Szerepjátékok Zeneterápia A különféle képi ábrázolási technikák megismertetése.

Figyelem

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Vizuális figyelem: terjedelmi zavarok elterelhetőség, csapongás, perszeveráció szelektálási problémák fáradékonyság hiányzik a figyelem megosztásának képessége vizelet visszatartási problémák Szétszórtság – rendetlen füzet, táska, asztal. Rendezetlenség – befejezetlen feladatok, figyelmi hibák fel-adathelyzetben.

organikus okok neurológiai abnormalitás viselkedési problémák hiperaktivitás impulzivitás szorongás szociális gátlottság

Lényeg-kiemelési képesség koncentráció tartósság megosztás terjedelem

A terhelés és a pihenés kellő arányának megválasztása Egyszerű, majd bonyolultabb utasítások végrehajtása, meg-határozott cselekvés elvégzése, gyors reagálás az utasításokra, többféle mozgás, vagy cselekvés végrehajtása egymásután, összpontosítás a feladatra, céltudatos feladatvégzés. Sindelar

Mi változott? Keresd a pártját! (pl memóriakártyákkal) Kakukktojás játékok Melyik nem illik a sorba? Keresd az egyformákat! Pontok összekötése Labirintus játék Tréfás képek Építs ugyanilyet (pl. pálcikából, kockából stb)

Auditív figyelem nem képes figyelmét a lényeges elemre irányítani terjedelmi zavarok elterelhetőség, csapongás szelektálási problémák fáradékonyság hiányzik a figyelem megosztásának képessége

organikus okok neurológiai abnormalitás viselkedési problémák hiperaktivitás impulzivitás szorongás szociális gátlottság

Lényeg-kiemelési képesség koncentráció tartósság megosztás terjedelem

Sindelar zeneterápia

Zörejek, hangok, beszéd hallgatása <http://www.inf.u-sze-ged.hu/beszedmester/> hangszerek, IKT eszközök számítógépes programok

Emlékezet

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Vizuális emlékezet írásproblémák másolási hibák ékezet – és betűelhagyás többszöri ismétlés szükségessége A bevésés és felidézés lassabb „elveszíti a fonalat”

organikus okok neurológiai abnormalitás viselkedési problémák hiperaktivitás impulzivitás szorongás figyelem ráirányulásának és az emléknym képződésének zavara

asszociatív láncok asszociációs kapcsolatok felidézési technikák bevésés, megőrzés, felidézés fejlesztése reprodukciós képesség fejlesztése emlékképek kialakítása érzékleti képek ismétlés a megőrzés érdekében

Gyakorlatok Változatosság Új és régi ismeret összekapcsolása Személyek, tárgyak, szimbólumok megjegyzése, felsorolása, egymásutánisága, szekvenciák megjegyzése, cselekedetekre, visszaemlékezés cselekvésre, történésre, tárgyakhoz, személyekhez kapcsolódó tevékenység felidézése. újratanulás koncentrikus ismeretbővítés

Számítógépes programok Memória játékok Mi változott? Rontó játék LOGICO Gyöngyfűzés Origami Szólánc Sorozatok

Pinczésné dr. Palásthy Ildikó: Tanulási zavarok, fejlesztő gyakorlatok

Verbális-akusztikus emlékezet meghosszabbított reprodukciós idő többszöri ismétlés szükségessége A bevésés és felidézés lassabb „elveszíti a fonalat”

organikus okok neurológiai abnormalitás viselkedési problémák hiperaktivitás impulzivitás szorongás

Szavak olvasásának begyakorlása szóemlékezet, vizuális, akusztikus memóriafejlesztés.

Emlékezetfejlesztés Gyakorlatok Változatosság Új és régi ismeret összekapcsolása

Tárgyak, nevek, sorozatok visszamondása Mondókák, énekek versek, memoriterek Szóvonat

Mondatbővítő játék Szókereső <http://www.inf.u-sze-ged.hu/beszedmester/>

Emlékezet

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Komplex emlékezet írásbeli műveletnél a maradék megtartása nehezített rendezési képesség gyengesége (számsor alkotása, szavakban a betűk sorrendjének felidézése) kódolási problémák (hang-betű összekapcsolása)

organikus okok neurológiai abnormalitás viselkedési problémák motivációhiány hiperaktivitás impulzivitás szorongás emléknym-képződés zavara az I. és II. jelzőrendszer kapcsolatának zavara

motoros asszociatív láncok asszociációs kapcsolatok felidézési technikák bevésés, megőrzés, felidézés fejlesztése reprodukciós képesség fejlesztése emlékképek kialakítása érzékleti képek

ismétlés a megőrzés érdekében Szavak olvasásának begyakorlása - szóemlékezet, vizuális, akusztikus memóriafejlesztés.

Emlékezetfejlesztés szukcesszív (KNOX kockák) szimultán (Hisky skála) verbális (szóutánmondás) vizuális (MSSST)

Számítógépes programok Ismert tárgyak, állatképek, fényképek bemutatása után a kapcsolódó hang felismerése LOGICO Dr. A. G. Schögl: 53341 Az ember feje nem káptalan –

Emlékezetfejlesztés

Gondolkodás

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Analízis, szintézis területén

Magolás során értelmetlen szavakat sajátít el, nem keresi a szavak értelmét, Olvasása mechanikus, nem keresi a szavak jelentését Nincs igénye arra, hogy értse, mit ír, hall, olvas összefüggések felismerésének hiánya differenciálási képtelenség

Rögzülés a sikertelen próbálkozásoknál Verbális gyengeség Sztereotípiák kognitív funkciók gyengesége, lassú fejlődése

Lényegkiemelő képesség Absztraháló és konkretizáló képesség mennyiségi reláció gondolkodási műveletek rész - egész viszonyának a felismerése

matematika tanítás természetismeret tanítása soralkotás sorba-rendezés számfogalom tanári magyarázat adott betűkből, szó és mondatalkotás

I. Mit gondolsz? (összefüggés) - figyelem -, emlékezet, gondolkodás- és beszédfejlesztő játék

II. Mit gondolsz? (Analógia) III. Mit gondolsz? (összehasonlítás, rendezés) Puzzle játék

Keresd a kisképet a nagyképen Mi hiányzik a képről? Melyek az egyformák? (tréfás rajzok, tárgyak) LOGICO szókirakó

www.egyszervolt.hu

Gondolkodás

Tünetek

Okok

Fejlesztendő területek

Módszerek

Eszközök

Csoportosítás, osztályozás, rendszerezés területén szegényes relációs szó-kincs közös jegyek felismerésének képtelensége lényegtelen jegyekhez való ragaszkodás a főfogalom megtalálásának képtelensége, inadekvát meghatározása differenciálási képtelenség Az idegi folyama-tok patológus inerciája, illetve a feltételes kapcsolatok merevsége, kognitív funkciók gyengesége, lassú fejlődése

Összehasonlítás, azonosítás, megkülönböztetés képessége, megfigyelő képesség Emlékezet (mozgásos, tárgyi, fogalmi) Válogató, osztályozó, rendszerező képesség Adatok gyűjtése, rögzítése, rendezése nem- és fajfogalmak tapasztalati ismeretszerzés relációk fejlesztése

Összehasonlítás: személyek, tárgyak, tárgyképek tulajdonság szerinti összehasonlítása (szín, alak, forma, nagyság, mozgás, mennyiség). A fel-tárt lényeges tulajdonság alapján azonos és megkülönböztető jegyek több szem-pontú összehasonlítása. Differenciálás: tárgyak, személyek, jelenségek, mennyiségek csoportosítása a jellemző jegyek említésével,

megkülönböztetés a minőség és mennyiség alapján, rendezés pl. nagyság, szín színárnyalat, mozgás szerint. – Osztályozás. – Sorozatok készítése. – Táblázatok készítése.
Abakusz Logikai készlet Keresd a párját! (összetartozó tárgyak, állatok és kicsinyeik)
Csoportosítás adott szempontok szerint (szín, forma, méret, azonosság, különbözőség stb.)
Csoportosítás, halmazalkotás tárgyakkal, színezéssel Apró tárgyak válogatása, rendrakás
Föld, víz levegő játék Szókapcsolatok gyűjtése

Gondolkodás

Tünetek
Okok
Fejlesztendő területek
Módszerek
Eszközök

Általánosítás területén eszköztudat gyengesége Főfogalom helyett további egyek felsorolása Általános fogalmakat nem tud meghatározni A lényeges logikai jegyek helyett konkretizál; példákat, fajtákat sorol fel hallási és artikulációs problémák szegényes szókinccs Az idegi folyamatok patológikus inerciája, illetve a feltételes kapcsolatok merevsége kognitív funkciók gyengesége, lassú fejlődése absztrahálás dedukció-indukció közös jegyek felismerésének képessége nem- és fajfogalom fejlesztése ítéletalkotás, magyarázat alkotás szemléltetés és a fogalomalkotás összekapcsolása, meg-erősítése Az újonnan szerzett és a már meglévő ismeretek között kapcsolat kialakítása a lényeges - megegyező és eltérő jegyek - kiemelése, összehasonlítások, eltérések, különbségek megfogalmazása, differenciálása, a verbális szint megerősítése gyakorlása feladatokon, műveleteken, feladat- és műveletrendszerekben (az általános, a különös, a fölé- mellé-rendeltség, egyidejűség, a szempontváltás, a megfelelő gyűjtőfogalomba való besorolás) Gyűjtőfogalmak szerinti rendezés Gyűjtőfogalomhoz alárendelt fogalom keresése: dobókockára gyűjtőfogalmat jelentő képek ragasztása, gurítás, fogalomkeresés LOGICO

Gondolkodás

Tünetek
Okok
Fejlesztendő területek
Módszerek
Eszközök

Analógiák létrehozása területén konkrétumokhoz való tapadás közös tulajdonságok felismerésének képtelensége szituációkhoz való kötődés strukturális összefüggések felismerésének nehezítettsége (pl. nyelvtani szabályok felismerése, alkalmazása hibás) a felosztás és rendszerbe-foglalás zavara A gondolkodási tevékenység szervezésének zavara a konkrét, szemléletes és az absztrakt gondolkodás kapcsolata sérült. kognitív funkciók gyengesége, lassú fejlődése Szövegösszefüggések megláttatása. megoldási terv alkalmazása kombináló képesség perceptív, asszociatív, induktív-deduktív, problémamegoldó, kritikai, teremtő Az újonnan szerzett és a már meglévő ismeretek között kapcsolat kialakítása, a lényeges - megegyező és eltérő jegyek - kiemelése, összehasonlítások, eltérések, különbségek megfogalmazása, differenciálása, - a verbális szint megerősítése feladat- és

műveletrendszerekben (az általános, a különös, a fölé- mellérendeltség, egyidejűség, a szempontváltás, a megfelelő gyűjtőfogalomba való besorolás) szabályalkotás
Imagine Logo Összehasonlítás Mi a különbség? Ellentétpárok LOGICO
Fisher, Robert: Hogyan tanítsuk gyermekeinket gondolkodni? MK-4400201
Fisher, Robert: Tanítsuk gyermekeinket gondolkodni játékokkal MK-4400204
Fisher, Robert: Hogyan tanítsuk gyermekeinket tanul-ni? MK-4400202
Fisher, Robert: Tanítsuk gyermekeinket gondolkodni történetekkel MK-4400203

Gondolkodás

Tünetek
Okok
Fejlesztendő területek
Módszerek
Eszközök

Lényegkiemelés Mechanikus tanulás nem a speciális, hanem a partikuláris ismertetőjegyeket ragadja meg törvények felismerésének és megfogalmazásának hiánya
Feladattudat gyengesége kognitív funkciók gyengesége, lassú fejlődése
rész-egész prioritások felismerése lényeges és lényegtelen megkülönböztetése szükségszerű és véletlen elkülönítése
Lényegre irányuló olvasás (vagy képi anyag tanulása a lényegre koncentrálni). – A lényeges, alárendelt, egyenrangú és lényegtelen anyag kiválasztása. vázlatírás, jegyzetelés megtanítása, internetes keresés tanulói kutató munka irányított beszélgetés hallott, látott, átélt események visszaadása
Rövid mesék, olvasmány, dal tartalma Kép, tárgy és tulajdonságok párosítása LOGICO
Összehasonlítás Mi a különbség?
Fisher, Robert: Tanítsuk gyermekeinket gondolkodni történetekkel MK-4400203

Gondolkodás

Tünetek
Okok
Fejlesztendő területek
Módszerek
Eszközök

Ok-okozati összefüggés Nem ismeri fel a dolgok és jelenségek közötti összefüggéseket
Fizikai és kémiai kísérletekből nem tudja levonni a megfelelő következtetést Eszközhasználat
szükségességét nem ismeri fel Nem ismeri fel próbálkozás közben a jó megoldást Nem csak a
probléma meg-oldása okoz nehézséget, hanem a probléma megérté-se is következtetések
levonásának nehézsége összefüggések felismerésének hiánya
Gondolkozási indítékok gyengesége kognitív funkciók gyengesége, lassú fejlődése
Az olvasott szavak és a köztük lévő grammatikai viszonyok fel-ismertetése. Probléma
felismerése, probléma-megoldás tárgyi tevékenységgel és gondolati úton Tevékenységekhez
kötött alkotó gondolkodás Kreativitás Analógiák felismerése, követése Algoritmikus
gondolkodás, algoritmusok követése Logikai gondolkodás elemi szinten Tapasztalatok
kifejezése különféle módokon
matematika, természetismeret, történelem tanítása szokatlan használat tanári felismertetés
alternatív megoldások bemutatása kreatív játékok, – Összegzés készítése. – Folyamatábrák